

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ!

مبادله پول و حواله آن بدون قبض!

(ترجمه)

پرسش

السلام علیکم ورحمت اللہ وبرکاتہ!

از الله متعال می‌خواهم که شما را صحت‌مند و عافیت داشته باشد! پرسش‌ام این است: آیا تبدیل پول به پول، بدون تسلیم شدن و انتقال آن به مکان دیگر درست است؟ مثلاً من می‌خواهم 1000 دینار از صراف بخرم و به همه چیز اتفاق کردیم و در عین مجلس پول اتفاق شده را برایش پرداخت نمودم و برایش گفتم که پول را به مکانی خاصی انتقال دهد، بدون این‌که 1000 دینار را قبض کرده باشم؛ پس آیا این معامله درست است و یا تسلیم شدن از هر دو جهت شرط است؟

پاسخ

و علیکم السلام ورحمت اللہ وبرکاتہ!

معلوم می‌گردد که این معامله تنها حواله نبوده؛ بلکه معامله تبدیلی را نیز دربر دارد؛ چون: در این معامله دینارها را با پول دیگری خریداری کرده‌ای؛ مثلاً: در بدل 1000 دینار 3000 ریال پرداخت نموده؛ سپس این پول را به جای دیگری که خواسته‌ای حواله نموده‌ای؛ بناءً در این معامله اولاً عمل مبادله و پس از آن عمل حواله صورت گرفته است که تفصیل آن چنین است:

- مبادله در بین پول‌های مختلف حتمی است که دست به دست (به صورت نقدی) باشد؛ یعنی قبض دوجانبه فوراً صورت گیرد، در غیر آن حرام است. در زمینه بخاری از سلیمان بن ابی مسلم روایت کرده که گفته:

از ابا منهال در مورد مبادله دست به دست پرسیدم، وی گفت: من و شریکم چیزی را هم دست به دست و هم نسبه خریدیم، در این میان براء بن عازب نزدمان آمد، در مورد از او پرسیدیم، او گفت: من و شریکم زید بن ارقم چنین یک عمل را انجام دادیم و در مورد از رسول الله صلی الله علیه وسلم پرسیدیم، او صلی الله علیه وسلم فرمود:

«مَا كَانَ يَدًا بِيَدٍ، فَخُذُوهُ وَمَا كَانَ نَسِيئَةً فَذَرُوهُ»

ترجمه: آنچه دست به دست باشد بگیرید و آنچه نسبه است بگذارید.

همچنین مسلم از مالک بن اوس بن حدثان نقل کرده است که گفت:

بین مردم گشت کرده گفتم: در بدل درهم چه کسی مبادله می‌کند؟ طلحه بن عبیدالله که نزد عمر رضی الله عنهما نشسته بود گفت: طلاهایت را نشان‌مان ده و کمی دیرتر که خادم بیاید درهم را برایت می‌دهم، عمر رضی الله عنه گفت: خیر، سوگند به الله یا نقداً در هم‌های‌اش را می‌دهی و یا طلاهای‌اش را برایش بازگردان؛ چون: رسول الله صلی الله علیه وسلم فرموده است:

«الذَّهَبُ بِالذَّهَبِ رِبًا، إِلَّا هَاءَ وَهَاءَ، وَالنِّبْرُ بِالنِّبْرِ رِبًا، إِلَّا هَاءَ وَهَاءَ، وَالتَّمْرُ بِالتَّمْرِ رِبًا، إِلَّا

هَاءَ وَهَاءَ»

ترجمه: فروش طلا در برابر طلا ریاست؛ مگر این‌که دست به دست باشد و فروش نقره در برابر نقره ریاست؛ مگر این‌که دست به دست باشد و فروش گندم با گند سود است؛ مگر این‌که دست به دست باشد و فروش جو در برابر جو ریاست؛ مگر

اینکه دست به دست باشد و فروش خرما در مقابل خرما سود است؛ مگر این که دست به دست باشد.

همچنین مسلم از عباده بن صامت روایت می‌کند که گفت: رسول الله صلی الله علیه وسلم فرموده است:

«الذَّهَبُ بِالذَّهَبِ، وَالْفِضَّةُ بِالْفِضَّةِ، وَالْبُرُّ بِالْبُرِّ، وَالشَّعِيرُ بِالشَّعِيرِ، وَالتَّمْرُ بِالتَّمْرِ، وَالْمِلْحُ بِالْمِلْحِ، مِثْلًا بِمِثْلٍ، سِوَاءَ بِسِوَاءٍ، يَدًا بِيَدٍ، فَإِذَا اخْتَلَفَتْ هَذِهِ الْأَصْنَافُ، فَبِيعُوا كَيْفَ شِئْتُمْ، إِذَا كَانَ يَدًا بِيَدٍ»

ترجمه: فروش طلا در مقابل طلا، نقره در مقابل نقره، گندم در مقابل گندم، جو در مقابل جو، خرما در مقابل خرما و نمک در مقابل نمک؛ به شرط این که مثل به مثل و با وزن مساویانه باشد و نیز دست به دست انجام شود درست است؛ اما اگر این اجناس مختلف باشند، می‌توانید که هرگونه که خواستید خرید و فروش نمایید؛ به شرط که دست به دست انجام شود.

و «یاداً بیاداً» به معنای تسلیم دادن دست به دست است؛ طوری که یک طرف ریال‌ها و طرف دیگر دینارها را تسلیم شود، به شرط این که در زمان واحد، مبادله صورت گیرد.

- پس از قبض و تسلیم شدن، اختیار داری که از طریق این صراف و یا صراف دیگر به هر جایی که خواستی حواله نمایی.

- گاهی گفته می‌شود در حالی که این مال حواله می‌گردد چه نیاز است تا قبض شود؟ پاسخ این تصور احادیث رسول الله صلی الله علیه وسلم است که در آن‌ها دلالت روشن، صریح و مؤکد است که به عبارت‌های صریح و قطعی الدلاله قبض و تسلیم شدن دو جانبه را حتمی می‌داند؛ پس الفاظ «هائ بهاء» و «یاداً بیاداً» واضحاً بدون تعلیل و تاویل بر قبض نمودن دست به دست تاکید دارد. آنچه من دانستم همین است و الله عالم و حکیم است.

برادران عطاء بن خلیل ابوالرشته

9 ربیع الثانی 1437 ه.ق.

19 جنوری 2016 م.